

OLVASÓLECKE

Környezetjogi szabályozások: Egyes környezeti elemek és veszélyeztető tényezők szabályozása

6. Általános és kiemelt természetvédelem, Natura 2000

SZTE ÁJTK

Olvasási idő: 50-55 perc

Dr. Farkas Csamangó Erika

2020.

1. Nemzetközi természetvédelmi egyezmények

- *A nemzetközi jelentőségű vadvizekről, különösen, mint a vízmadarak tartózkodási helyéről* szóló, **Ramsarban, 1971.** (Például ilyen területek: Gemenc, Balaton, Kis-Balaton stb.)
- *A világ kulturális és természeti örökségének védelméről* szóló, **Párizsban, 1972.** (UNESCO egyezmény),
- *A veszélyeztetett vadon élő állat- és növényfajok nemzetközi kereskedelméről* szóló **Washingtonban, 1973.** (CITES egyezmény),
- *A vándorló, vadon élő állatfajok védelméről* szóló, **Bonnban, 1979.**
- *A Biológiai Sokféleségről* szóló, **Rio de Janeiróban, 1992.**
- *Az európai vadon élő növények, állatok és természetes élőhelyeik védelméről* szóló, **1979. Bernben**

2. Európai Unió szabályozás, Natura 2000 hálózat

Az Európai Unió szabályozásából kettő irányelvet emelünk ki, amelyek jelentős szerepet játszottak az európai jelentőségű védett területek hálózatának, a *Natura 2000 hálózatnak* a kialakításában:

- a) **a vadon élő madarak védelméről** szóló 2009/147/EK irányelv (ún. madárvédelmi irányelv) (az eredeti madárvédelmi irányelv, mely a szabályozást bevezette a 79/409/EGK irányelv), és
- b) **a természetes élőhelyek, illetve a vadon élő növény- és állatvilág védelméről** szóló 92/43/EGK irányelv (ún. élőhelyvédelmi irányelv).

Natura 2000 alatt a különleges természet-megőrzési területek koherens európai ökológiai hálózatát értjük (védett természeti területek hálózata). A fent említett kettő irányelv rendelkezései képezik a Natura 2000 hálózat alapját, területe a Madárvédelmi Irányelv alapján kijelölt Különleges Madárvédelmi Területekből és az Élőhelyvédelmi Irányelv alapján kijelölt Különleges Természet-megőrzési Területekből áll.

Kép
forrása:
http://www.termeszetvedelem.hu/index.php?pg=menu_2090

Szegedi Tudományegyetem

Cím: 6720 Szeged, Dugonics tér 13.
www.u-szeged.hu
www.szechenyi2020.hu

MAGYARORSZÁG
KORMÁNYA

SZÉCHENYI 2020

Európai Unió
Európai Szociális
Alap

BEFEKTETÉS A JÖVŐBE

a.) *A vadon élő madarak védelméről szóló 2009/147/EK irányelv rendelkezései:*

- A madárvédelmi irányelv általános célja a tagállamok területén, természetes módon előforduló összes madárfaj védelme.
- Különleges madárvédelmi területnek azok a régiók jelölendők ki, amelyek az I. mellékletben felsorolt, a tagállam területén rendszeresen előforduló és átvonuló fajok nagy állományainak adnak otthont, valamint a vízimadarak szempontjából nemzetközi jelentőségű vizes élőhelyeket foglalnak magukban.
- A tagállamoknak az irányelv I. mellékletében megnevezett fajok fennmaradásának és szapo-rodásának védelme érdekében a legalkalmasabb területeket ún. különleges madárvédelmi területekké kell minősíteniük.
- Derogációra, eltérésre csak közegészségi és közbiztonsági okból, a légi biztonság érdekében, a növénytermesztés, az állattenyésztés, az erdők, a halgazdaságok és a víz súlyos károsodásának megelőzésének érdekében, a növény- és állatvilág védelme érdekében kerülhet sor.
- A madárvédelmi irányelv alapján történő területkijelölés egylépcsős, mivel a tagállam maga jelölheti ki az irányelv szempontjai szerint, s maga nyilvánítja védetté a madárvédelmi területeket.

b.) *A természetes élőhelyek, illetve a vadon élő növény- és állatvilág védelméről szóló 92/43 EGK irányelv rendelkezései:*

- A biológiai sokféleség követelményének megfelelően az irányelv minden élőhely érdekében és a fajok védelme érdekében egy átfogó szemléletet képvisel.
- Az irányelv alapja az 1979-es Berni Egyezmény.
- Az irányelv két fő részre osztható: egyrészről rendelkezik a megőrzendő területek védelméről, másrészről rendelkezik a fajok védelméről.
- A hálózat az I. mellékletben felsorolt természetes élőhelytípusokat, továbbá a II. mellékletben felsorolt fajok (madarak itt nincsenek!) élőhelyeit tartalmazó területeket, illetve a különleges madárvédelmi területeket foglalja magában.
- Az élőhelyvédelmi irányelv alapján történő területkijelölés kétlépcsős. Először a tagállam az irányelv szempontjai szerint elkészíti az ún. javasolt közösségi jelentőségű területek nemzeti listáját (jelölt terület), majd a Bizottság jóváhagyása után a közösségi jelentőségű élőhelyeket a nemzeti jogrendben ki kell hirdetni különleges természet-megőrzési területként, illetve kiemelt jelentőségű, különleges természet-megőrzési területként.
- Az irányelv jogi szempontból legjelentősebbnek minősíthető rendelkezése: a tagállamoknak meg kell tenniük a szükséges megőrzési intézkedéseket, amelyek kifejezetten a területekre vonatkoznak, vagy egyéb fejlesztési tervek részét képezik.
- Azokat a terveket, projekteket, amelyek jelentős hatással lehetnek az irányelv hatálya alá tartozó területekre, **hatásbecslés** alá kell vetni, figyelemmel a terület megőrzési céljaira.

- A nemzeti hatóságok csak akkor járulhatnak hozzá a tervhez, ha előzőleg megbizonyosodtak arról, hogy az nem fogja sérteni az érintett terület integritását. Amennyiben a hatásvizsgálat negatív, abban az esetben *társadalmi vagy gazdasági közérdekből* végrehajtható a terv, de a tagállamnak minden szükséges *intézkedést* meg kell tennie, hogy megőrizze a Natura 2000 terület koherenciáját.
- Az élőhelyvédelmi irányelv fő célkitűzése a biológiai sokféleség megóvása, a fajok és élőhelytípusok hosszú távú fennmaradásának biztosítása, természetes elterjedésük szinten tartásával vagy növelésével.
- Az irányelv írja elő az európai ökológiai hálózat, a Natura 2000 létrehozását, melynek a madárvédelmi irányelv rendelkezései alapján kijelölt területek is részei.

A Natura 2000 hálózat egy kiegészítő eszköz a hazai természetvédelem számára.

Az irányelvek mellékleteiben szerepel néhány olyan faj is, melyek Nyugat-Európában megirtultak, de Magyarországon még erős állományuk létezik, és a korábbi védetté nyilvánítások során nem szolgáltak a kijelölés szempontjául (ilyen a szarvasbogár, a remetebogár, a mocsári teknős, a tövisszűrő gébics, az örvös légykapó, a kiséfű aszat, a pannon gyertyános-tölgyes stb.).

3. A magyar szabályozás

A *természet védelméről szóló 1996. évi LIII. törvény (Tvt.)*, melynek szabályozási rendszerében a biológiai sokféleség megőrzési követelménye tükröződik vissza.

A Tvt. felépítése,:

- I. **Általános természetvédelem**, ezen belül a védelem kiterjed:
 - a.) a természeti területekre,
 - b.) a tájra,
 - c.) az élőhelyekre,
 - d.) az élő szervezetekre.
- II. **Hagyományos természetvédelem** (*kiemelt oltalom*), ezen belül a védelem kiterjed:
 - e.) a védett természeti területekre (nemzeti park, tájvédelmi körzet, természetvédelmi terület, természeti emlék) és
 - f.) a védett természeti értékekre (barlang, természetvédelmi jelentőségük alapján védett mesterséges üregek, növény, állat, ásvány, ősmaradvány).

3.1. Általános természetvédelem

Az általános védelem kiterjed a természeti és kulturális értékek *mindegyikére*.

- a.) **Természeti területnek** nevezünk valamennyi olyan földterületet, melyet elsősorban természetközeli állapotok jellemeznek. Természeti területen a Tvt. a *korlátozás, vagy tiltás* eszközéhez nyúl a természeti

Szegedi Tudományegyetem

Cím: 6720 Szeged, Dugonics tér 13.
www.u-szeged.hu
www.szechenyi2020.hu

MAGYARORSZÁG
KORMÁNYA

SZÉCHENYI 2020

Európai Unió
Európai Szociális
Alap

BEFEKTETÉS A JÖVŐBE

értékek és a biológiai sokféleség fenntartása érdekében. Ilyen például egyes növényvédő szerek vagy a talaj termőképességét befolyásoló vegyi anyagok alkalmazásának korlátozása vagy megtiltása a természetvédelmi hatóság kezdeményezésére, továbbá természeti területen.

A természeti területek jegyzékét a miniszter teszi közzé. A közzétett természeti terület kijelölésének tényét az ingatlan-nyilvántartásba fel kell jegyezni.

- b.) **A táj** a földfelszín térben lehatárolható, jellegzetes felépítésű és sajátosságú része, a rá jellemző természeti értékekkel és természeti rendszerekkel, valamint az emberi kultúra jellegzetességeivel együtt, ahol kölcsönhatásban található a természeti erők és a mesterséges (ember által létrehozott) környezeti elemek. A *táj* jellegének megóvása érdekében a természetkímélő gazdálkodás, a létesítmények tájba illesztése az irányadó követelmény.

Kép forrása: <https://brainmanpictures.piwigo.com/picture/?950>

- c.) **Élőhely** az a meghatározható térbeli egység, ahol adott élő szervezet és állománya (populáció), vagy élőlények életközössége a természeti rendszerben előfordul és a kialakulásához, fennmaradásához, szaporodásához, tenyésztéséhez szükséges környezeti feltételek adottak.
- d.) **A vadon élő szervezetek**, továbbá ezek állományai, életközösségei megőrzését élőhelyük védelmével együtt kell biztosítani [Tvt. 8. §]. Tilos a vadon élő szervezetek gyűjtésének, pusztításának, vadon élő állatok befogásának, életük kioltásának olyan eszközét és módszerét használni, mely válogatás nélküli vagy tömeges pusztulásukkal, sérülésükkel, kínszással jár.

Kép forrása: <https://kamaraonline.hu/madarvedelem-elohelyvedelem-itt-az-uj-unios-akcioterv/>
Szegedi Tudományegyetem

Cím: 6720 Szeged, Dugonics tér 13.
www.u-szeged.hu
www.szechenyi2020.hu

SZÉCHENYI 2020

MAGYARORSZÁG
KORMÁNYA

Európai Unió
Európai Szociális
Alap

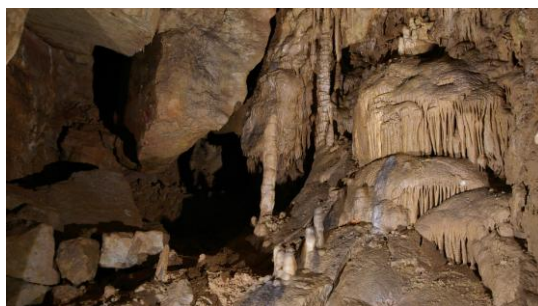
BEFEKTETÉS A JÖVŐBE

3.2. Hagyományos természetvédelem (= kiemelt oltalom, kiemelt védelem)

A kiemelt védelem szűkebb az előzőnél, nem terjed ki minden értékre. A *természeti érték és terület kiemelt oltalma* a **védetté nyilvánítással** jön létre. Egy terület védetté, fokozottan védetté nyilvánításának tényét *az ingatlan-nyilvántartásba fel kell jegyezni*, védettség feloldását követően a védettség tényét pedig törölni kell.

Természeti érték (növény és állatfaj pl.) védetté, fokozottan védetté nyilvánítását a *miniszter* készíti elő. *Természeti érték*: a természeti erőforrás, az élővilág és a fennmaradásához szükséges élettelen környezete, valamint más természeti erőforrásnak nem minősülő környezeti elem, beleértve a védett természeti értéket is.

Bizonyos esetekben védetté nyilvánítási eljárás lefolytatása nélkül, rendeletben történő kihirdetés nélkül védett egy terület, érték, vagy emlék. Ekkor ún. **ex lege védelemről** beszélünk, azaz a természetvédelmi törvény rendelkezéseinél fogva áll be a védelem. A törvény erejénél fogva védelem alatt áll valamennyi **forrás, láp, barlang, víznyelő, szikes tó, kunhalom, földvár**. [Tvt. 23.§ (2) bek.] Ezek országos jelentőségűeknek minősülnek.

Kép forrása: <https://www.termeszettjaro.hu/hu/point/barlang/abaligeti-barlang-es-denevermuzeum/23027738/>

A kiemelt (hagyományos) védelem kettő területe:

- a) a **védett természeti területek** (nemzeti park, tájvédelmi körzet, természetvédelmi terület, természeti emlék) és
 - b) a **védett természeti értékek** (barlang, természetvédelmi jelentőségük alapján védett mesterséges üregek, növény, állat, ásvány, ősmaradvány) védelme.
- a) A **védett természeti terület** négy fajtáját különbözteti meg a természetvédelmi törvény:
- nemzeti park,
 - tájvédelmi körzet,
 - természetvédelmi terület,
 - természeti emlék.

Nemzeti parkok Magyarországon

A nemzeti parkok területe (ezer hektár, 2016)

Kép forrása: https://www.elobolygonk.hu/Klimahirek/Termeszett/2019_05_05/nemzeti_parkok_magyarorszagon

Ezek jogszabállyal kihirdetett védett területek, melyek közül helyi jelentőségű csak a természetvédelmi terület és a természeti emlék lehet.

Kép forrása: https://hu.wikipedia.org/wiki/Natura_2000

b) a **védett természeti értékek** (növény, állat, barlang, mesterséges üregek, ásvány, ősmaradvány) védelme.

„Tilos a **védett növényfajok** egyedeinek veszélyeztetése, engedély nélküli elpusztítása, károsítása, élőhelyeinek veszélyeztetése, károsítása.”

Szegedi Tudományegyetem

Cím: 6720 Szeged, Dugonics tér 13.
www.u-szeged.hu
www.szechenyi2020.hu

MAGYARORSZÁG
KORMÁNYA

SZÉCHENYI 2020

Európai Unió
Európai Szociális
Alap

BEFEKTETÉS A JÖVŐBE

Kép forrása: <https://slideplayer.hu/slide/2158917/>

„Tilos a **védett állatfajok** egyedének zavarása, károsítása, kíntása, elpusztítása, szaporodásának és más élettevékenységének veszélyeztetése, lakó-, élő-, táplálkozó-, költő-, pihenő- vagy búvó-helyeinek lerombolása, károsítása.” [Tvt. 42.§, 43.§ (1) bek].

A 13/2001. (V. 9.) KöM rendelet mellékleteiben tételesen fel vannak sorolva a védett és fokozottan védett növény és állatfajok, valamint egyedeik pénzben kifejezett értéke.

Képek forrása: https://zoldvilagunk.blog.hu/2019/09/02/ot_magyarorszagon_fokozottan_vedett_allat

Védett természeti értéknek minősül a 63/2015.(X.16.) FM rendelet alapján a természetvédelmi (földtudományi, élővilágvédelmi) szempontból jelentős **mesterséges üregek**. (felsorolásuk az 1. sz. mellékletben). Például ilyen a parádsasvári Béke-táró, vagy a Zsolnay bánya Sárospatakon.

Szegedi Tudományegyetem

Cím: 6720 Szeged, Dugonics tér 13.
www.u-szeged.hu
www.szechenyi2020.hu

MAGYARORSZÁG
KORMÁNYA

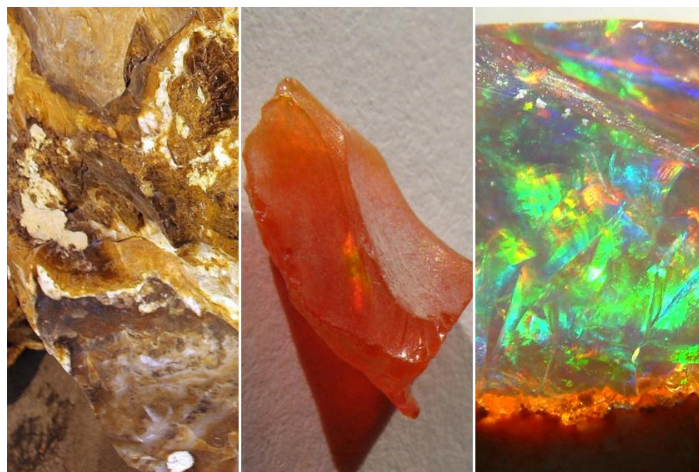
SZÉCHENYI 2020

Európai Unió
Európai Szociális
Alap

BEFEKTETÉS A JÖVŐBE

A földtani természeti értékek általános védelme kiterjed a földtani, felszínalaktani képződményekre, **ásványokra, ásványtársulásokra, ősmaradványokra**. Tilos az ásványok, ásványtársulások, ősmaradványok jogellenes károsítása.

Kép forrása: <https://femina.hu/utazas/magyarorszag-legertekesebb-asvanyai/>

4. A természetvédelmi engedélyezés

A természetvédelmi engedélyek egyik nagy csoportját képezik a **védtett természeti területekhez kapcsolódó** engedélyek:

- a gyepek feltöréséhez, felújításához, felülvetéséhez, öntözéséhez, legeltetéshez, kaszálásához;
- a terület helyreállításához, jellegének, használatának megváltoztatásához;
- termőföldnek nem minősülő földterület rendeltetésének, termőföld művelési ágának a megváltoztatásához;
- az erdőről és az erdő védelméről szóló törvény hatálya alá nem tartozó fa, facsoport, fasor, fás legelőn lévő fa kivágásához, telepítéséhez;
- nád és más vízinövényzet égetéséhez, irtásához, aratásához, gyepek- és parlagterület, tarló és szalma égetéséhez, valamint - a kijelölt és kiépített tűzrakóhely kivételével - erdőterületen tűz gyújtásához;
- növényvédő szerek, bioregulátorok és egyéb irtószerek, valamint a talaj termékenységét befolyásoló vegyi anyagok felhasználásához;
- horgászathoz;

A természetvédelmi engedélyek második nagy csoportját képezik a **védtett növény- és állatfajokkal, társulásokkal** kapcsolatos engedélyezési eljárások: pl. a védtett növényfaj egyedének gyűjtéséhez, birtokban tartásához, kertekbe, botanikus kertekbe történő telepítéséhez, export-import

Szegedi Tudományegyetem

Cím: 6720 Szeged, Dugonics tér 13.
www.u-szeged.hu
www.szechenyi2020.hu

SZÉCHENYI 2020

MAGYARORSZÁG
KORMÁNYA

Európai Unió
Európai Szociális
Alap

BEFEKTETÉS A JÖVŐBE

tevékenységhez, egyedének preparálásához; egyedének biotechnológiai célra történő felhasználásához továbbá pl. védett állatfaj egyedének gyűjtéséhez, befogásához, elejtéséhez, birtokban tartásához, szaporításához, preparálásához, export-import tevékenységhez, fészkének áttelepítéséhez, riasztásához stb.

A természetvédelmi engedélyek harmadik nagy csoportját képezik az **egyéb természetvédelmi engedélyezési eljárások**, mint például a természeti területre, az állatgyűjteményekre, a barlangokban végzett tevékenységekre és a védett ásványi képződményekre vonatkozó szabályok.

5. Tulajdonjogi szabályok

Kizárólagos állami tulajdonban áll és forgalomképtelen valamennyi barlang. A védett növény- és állatfaj egyede, továbbá a védett ásványi képződmény állami tulajdonban áll. A barlang kivételével a védett természeti értékek és területek korlátozottan forgalomképesek. Védett természeti érték és terület tulajdonjogának változásakor az államot elővásárlási jog illeti meg, amelyet a *nemzeti park igazgatóság* jogosult gyakorolni.

6. Szankciók

Közigazgatási szankcióként a **természetvédelmi bírság** megfizetésére való kötelezést (objektív alapú!) rendeli alkalmazni, ha jogsértés történik.

A Tvt. rendezi a **kártalanítás** kérdéskörét is, egyrészt a védett állatok által okozott kár vonatkozásában [Tvt. 74.§], másrészt a természetvédelmi hatóság által elrendelt gazdálkodási korlátozás esetkörében.

A *büntetőjogi felelősségre vonásnak* – **természetkárosítás** – megvalósulása esetén van helye.

„Aki: a) fokozottan védett élő szervezet egyedét,
b) védett élő szervezet vagy az Európai Unióban természetvédelmi szempontból jelentős növény- vagy állatfaj egyedeit, feltéve, hogy azok külön jogszabályban meghatározott, pénzben kifejezett értékének együttes összege eléri a fokozottan védett élő szervezet egyedei esetében megállapított, pénzben kifejezett legalacsonyabb értéket,
c) a vadon élő állat- és növényfajok számára kereskedelmük szabályozása által biztosított védelemtől szóló EK tanácsi rendelet A és B melléklete hatálya alá tartozó élő szervezet egyedét

jogellenesen megszerzi, tartja, forgalomba hozza, az ország területére behozza, onnan kiviszi, azon átszállítja, azzal kereskedik, illetve azt károsítja vagy elpusztítja.

A második fordulat szerint elköveti ezt a bűncselekményt: Aki: a) Natura 2000

területet,

b) védett

1. barlangot,

2. természeti területet,

3. élő szervezetek életközösségét, vagy azok élőhelyét

Szegedi Tudományegyetem

Cím: 6720 Szeged, Dugonics tér 13.
www.u-szeged.hu
www.szechenyi2020.hu

SZÉCHENYI 2020

MAGYARORSZÁG
KORMÁNYA

Európai Unió
Európai Szociális
Alap

BEFEKTETÉS A JÖVŐBE

jogellenesen jelentős mértékben megváltoztatja.

Természetvédelmi szabálysértést követ el, aki

- a) engedélyéhez vagy szakhatósági hozzájárulásához kötött tevékenységet engedély vagy szakhatósági hozzájárulás nélkül, vagy attól eltérő módon végez vagy végeztet, vagy bejelentési kötelezettségének nem tesz eleget,
- b) természeti területen - beleértve a védett természeti, Natura 2000 területet is - a természetvédelmi célokkal össze nem egyeztethető tevékenységet folytat, szemetel, a területet más módon szennyezi, tiltott helyen tartózkodik, engedély nélkül tüzet rak,
- c) védett élő szervezet egyedét, származékát vagy barlangi képződményt jogellenesen megrongál, elvisz vagy elpusztít, illetve védett vagy fokozottan védett állatfaj egyedét élettevékenységében jelentős mértékben zavar.

Olvasóleckében szereplő Interaktív feladat:

- ❖ Oldja meg a nemzeti parkokkal kapcsolatos feladatokat, amelyet az alábbi linken ér el!

https://www.okosdoboz.hu/feladatsor?id=1990&select_tantargy_search=10&select_temakor_search=-1&selectedView=0&isDashboard=False

- ❖ Nézzen utána, hogy melyik állatok fokozottan védettek Magyarországon?

Jelen tananyag a Szegedi Tudományegyetemen készült az Európai Unió támogatásával. A tananyag elkészítését az EFOP-3.6.2-16-2017-00007 azonosító számú, Az intelligens, fenntartható és inkluzív társadalom fejlesztésének aspektusai: társadalmi, technológiai, innovációs hálózatok a foglalkoztatásban és a digitális gazdaságban című projekt támogatta. A projekt az Európai Unió támogatásával, az Európai Szociális Alap és Magyarország költségvetése társfinanszírozásában valósul meg.

Szegedi Tudományegyetem

Cím: 6720 Szeged, Dugonics tér 13.
www.u-szeged.hu
www.szechenyi2020.hu

MAGYARORSZÁG
KORMÁNYA

SZÉCHENYI 2020

Európai Unió
Európai Szociális
Alap

BEFEKTETÉS A JÖVŐBE